

OBRA SOCIAL. L'ÀNIMA DE "LA CAIXA".

Cambodja
terra d'esperança

Edició Fundació "la Caixa"

Òrgans de Govern de l'Obra Social "la Caixa"

COMISSIÓ D'OBRES SOCIALS

President Isidre Fainé Casas

Vocals Salvador Gabarró Serra
Jordi Mercader Miró
Manuel Raventós Negra
Montserrat Cabra Martorell
Ana María Calvo Sastre
Javier Godó Muntañola
Montserrat López Ferreres
Justo Bienvenido Novella Martínez

Secretari (no conseller) Alejandro García-Bragado Dalmau

Vicesecretari (no conseller) Óscar Calderón de Oya

Director general Joan María Nin Génova

Director executiu de l'Obra Social Jaume Lanaspá Gatnau

PATRONAT DE LA FUNDACIÓ "LA CAIXA"

President Isidre Fainé Casas

Vicepresident 1r Ricard Fornesa Ribó

Vicepresidents Salvador Gabarró Serra
Jordi Mercader Miró
Joan María Nin Génova

Patrons Victoria Barber Willems
María Teresa Bartolomé Gil
María Teresa Bassons Boncompte
Montserrat Cabra Martorell
Ana María Calvo Sastre
Josep F. de Conrado i Villalonga
Javier Godó Muntañola
Josep-Delfí Guàrdia Canela
Immaculada Juan Franch
Jaume Lanaspá Gatnau
Juan José López Burniol
Montserrat López Ferreres
María Dolors Llobet Maria
Rosa María Mora Valls
Amparo Moraleda Martínez
Miquel Noguer Planas
Justo Bienvenido Novella Martínez
Manuel Raventós Negra
Leopoldo Rodés Castañé
Luis Rojas Marcos
Nuria Esther Villalba Fernández
Josep Francesc Zaragoza Alba

Director general Jaume Lanaspá Gatnau

Secretari (no patró) Alejandro García-Bragado Dalmau

Vicesecretari (no patró) Óscar Calderón de Oya

Publicació Cambodja, terra d'esperança

Concepció i producció Obra Social Fundació "la Caixa"

Publicació

Autora dels textos	Amaya Valcárcel
Fotografies	Gervasio Sánchez
Correcció i traducció	Caplletra i David Aguilar
Disseny gràfic	Cèl·lula i Júlia Font
Impressió	Novoprint

0 | Presentació p. 9

1 | Introducció p. 11

2 | Cambodja en l'actualitat p. 12

2 | 1 Cambodja i el desenvolupament humà p. 14

2 | 2 Situació política p. 16

2 | 3 Agricultura i desenvolupament rural p. 17

2 | 4 Les dues cares del turisme p. 18

2 | 5 Indústria i polítiques comercials p. 21

2 | 6 Cultura i tradició p. 22

2 | 7 Un repte: l'accés a la salut p. 24

2 | 8 Les restes de la guerra:
mines i bombes de dispersió p. 26

2 | 9 L'educació, un signe d'esperança p. 29

3 | Cambodja cap al futur p. 31

4 | El Programa de Cooperació Internacional de la Fundació "la Caixa" a Cambodja p. 33

0 | Presentació

El **Programa de Cooperació Internacional** de la Fundació "la Caixa" se suma, des de l'any 1997, al compromís solidari de contribuir a eradicar la pobresa per mitjà de la promoció i el suport del desenvolupament socioeconòmic sostenible de les poblacions més vulnerables de l'Àfrica, l'Àsia i l'Amèrica Llatina.

Des dels seus orígens, el Programa col·labora i dóna suport a diferents iniciatives de rehabilitació postbèl·lica en països que han patit greus conflictes. A Cambodja, concretament, es col·labora des de l'any 2000 en diferents projectes que tenen com a objectius rehabilitar, formar i inserir laboralment persones discapacitades, en tasques de desminatge del país i en el desenvolupament socioeconòmic de l'àrea rural.

Cambodja és un petit país del sud-est asiàtic amb un passat recent marcat per la tragèdia. Després de tres dècades de conflictes, actualment és un dels països més afectats per mines antipersona, el 80% dels seus habitants viuen a l'àrea rural i la mitjana d'edat de la població és de 21 anys. Avui, instaurada ja la pau, Cambodja mira cap endavant i, malgrat tants anys de dolor i patiment, es treballa per construir un futur millor. Les vides dels seus habitants representen i exemplifiquen l'esperit de lluita i de superació, i el creixement econòmic de Cambodja és avui dia un fet real i esperançador.

Amb aquesta publicació, la Fundació "la Caixa" pretén contribuir a conèixer millor la realitat en què viuen les poblacions de Cambodja i incidir sobretot en les diferents iniciatives que es duen a terme per millorar les seves condicions de vida.

També amb aquest mateix objectiu, des del 2009 itinera per diferents ciutats espanyoles l'exposició «Cambodja, terra d'esperança», amb fotografies de Gervasio Sánchez i documental d'Oriol Gispert. Aquesta exposició s'acompanya de tallers didàctics per a nens i joves, i també d'un cicle de pel·lícules i conferències per a persones adultes.

Agraïm des de la Fundació "la Caixa" la col·laboració i l'aportació de totes les persones que, a Espanya i a Cambodja, han fet possible que l'exposició sigui una realitat, especialment a monsenyor Kike Figaredo, a la Fundació Sauce i al Servei Jesuïta als Refugiats. Esperem que amb aquesta publicació es contribueixi a aprofundir en les realitats que afecten les persones més vulnerables de les nostres societats, i d'aquesta manera s'obtingui un compromís més eficaç amb el seu futur.

1 | Introducció

A través d'aquesta publicació obrim una finestra a Cambodja, un país que ha estat aïllat durant molts anys però que recentment ha començat a emergir en el panorama asiàtic i internacional. La bellesa de la seva gent, els paisatges i els temples màgics contrasta amb la crueta de la seva història recent, una història marcada pel dolor, que avui els cambodjans procuren superar. La mirada es fixa en el futur, en l'intent constant de reconstruir-se per dins, de guarir-se de les profundes ferides, alhora que el país reconstrueix la seva infraestructura.

Cambodja té una extensió de 181.035 quilòmetres quadrats. Als temps gloriosos de l'imperi d'Angkor (segles IX-XIV), s'estenia des del sud de Birmània fins a Saigon i, pel nord, fins a l'interior de Laos. Avui Cambodja limita per l'oest i el nord-oest amb Tailàndia, pel nord-est amb Laos, per l'est i el sud-est amb el Vietnam i pel sud amb el golf de Tailàndia. Dos fenòmens geogràfics importants del país són l'immens riu Mekong i el llac Tonlé Sap, el més gran del sud-est asiàtic.

El paisatge de Cambodja canvia completament de l'època de pluges —de maig a octubre— a l'època seca. Si féssim un tomb en avió, veuríem un país molt pla, com un arrossar enorme, a excepció de la part sud-oriental, que és muntanyosa. Durant alguns mesos de l'any, Cambodja és una espècie de pantà: els arrossars estan inundats d'aigua i l'arròs, germinant. D'altres mesos, és semblant a una catifa verda fluorescent, amb l'arròs ja alt, a punt de ser collit. És el temps alegre de la collita: hi ha aigua i menjar. Tots els pagesos treballen al camp, submergits fins al genoll amb la seva aixada, alguns amb barret de con, altres amb el clàssic *kromah* (mocador de quadres). Durant l'època seca, el camp està groc i assedegat de pluja. És temps d'espera, una època difícil per a molts, ja que l'arròs emmagatzemat no és del tot suficient.

A primera vista, Cambodja sembla una nació de gent lluminosa i alegre, però quan s'aprofundeix, es veu que és un país de contradiccions. Com al seu paisatge, enormement canviant, hi ha llums i ombres, rics i pobres, amor i odi, vida i mort: tot això es pot veure a cada racó del país. Precisament, el que més crida l'atenció és el con-

trast entre el seu passat imperial i el tràgic passat recent. Des dels dies de l'imperi d'Angkor, els cambodjans s'han anat trobant immersos en situacions històriques doloroses, que han definit les actituds populars i la relació amb els seus veïns, Tailàndia i el Vietnam, en una barreja de temor i admiració.

El temple d'Angkor Wat, un símbol d'orgull i pertinença nacional, és present a tot arreu: a la bandera, a la cervesa nacional, als hotels... Els antics khmers, que van ser com els romans del sud-est asiàtic, van crear una xarxa de rutes immenses al llarg de la regió per connectar-ne les ciutats.¹ El gran rei d'Angkor, Jayavarman VII, l'home que va salvar el país de l'ocupació cham i va encapçalar l'època més brillant de l'imperi, hi és tan omnipresent com els seus temples. També està considerat un heroi nacional perquè va encaminar la seva fe budista al progrés de la seva gent construint hospitals, universitats, carreteres i cases d'acollida.

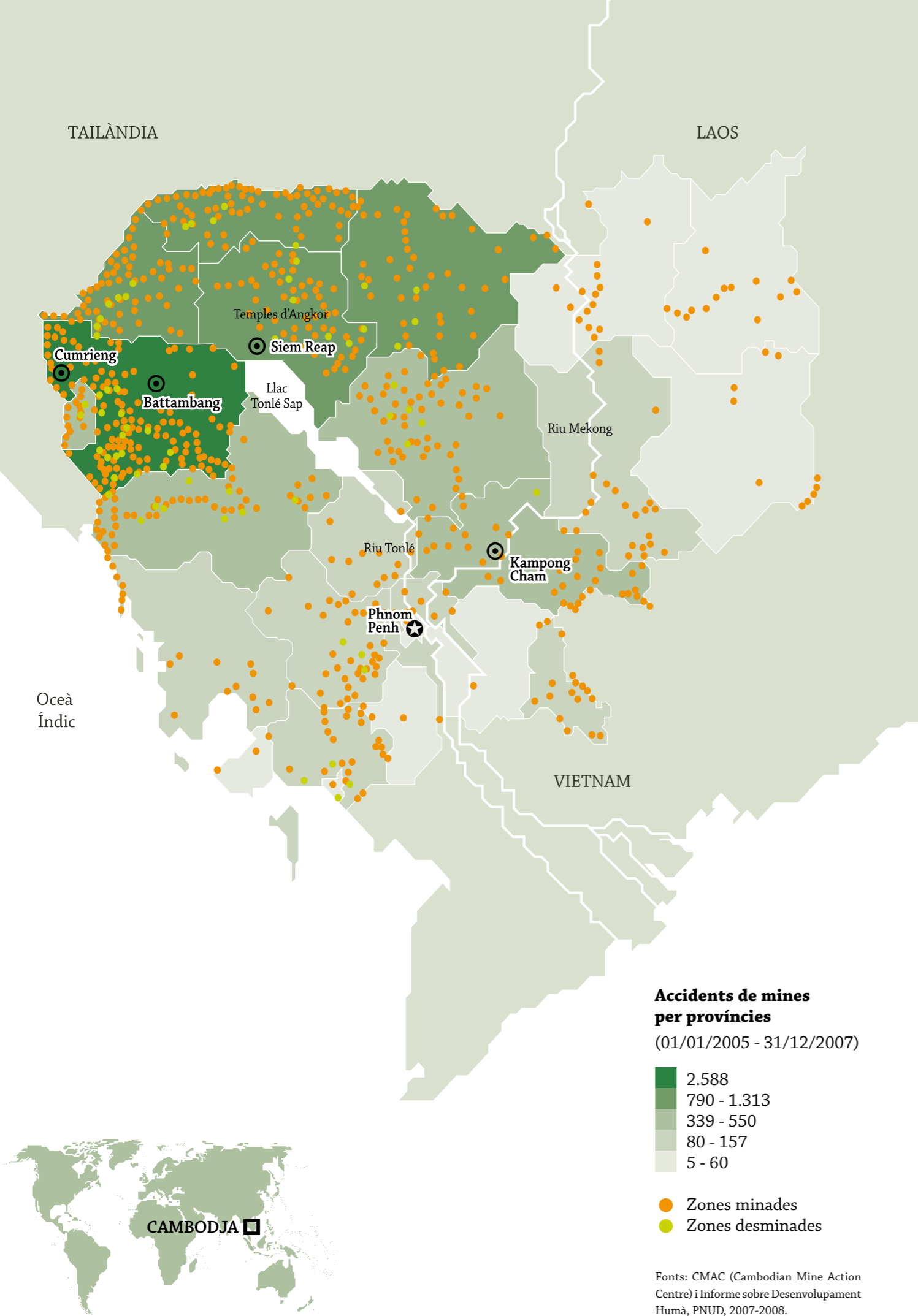
Podem veure, doncs, un gran contrast entre aquesta època i l'abisme en el qual es va submergir el país durant els anys dels khmers rojos: en tres anys i vuit mesos, entre el 1975 i el 1979, un règim genocida d'inspiració maoista va eliminar un terç de la població. Més tard, després de la invasió vietnamita el 1979, Cambodja va entrar en una espiral de guerra que va durar fins al 1998. Aquestes tres dècades de conflicte van devastar les infraestructures del país, el van

A primera vista, Cambodja sembla una nació de gent lluminosa i alegre.

aïllar de la resta del món i van abocar la població a una pobresa extrema. Pol Pot és un nom temible a Cambodja a causa de la mort i el sofriment que va desencadenar. Aquest nom està íntimament relacionat amb històries sinistres d'extorsió i assassinat, de germans o pares morts, de les quals molts cambodjans estan encara avui en procés de recuperació. La generació més anciana ha d'afrontar la vida sota l'ombra d'aquest trauma.

Avui Cambodja procura mirar cap endavant. Les seves ferides encara obertes demanen a crits una explicació, però volen, a la vegada, oblidar i passar pàgina. És el temps de la reconstrucció,

¹ La història de Cambodja està magistralment explicada a *The history of Cambodia*, de David Chandler (1994).

amb els riscos i les oportunitats que comporta, però sobretot amb una força immensa en el que constitueix més de la meitat de la seva població: la gent jove. Un signe d'esperança enorme el trobem cada dia a la sortida de l'escola: centenars i centenars de nens que tornen amb les bicicletes i les motxilles cap a casa posen els fonaments del que serà una Cambodja guarida, reconstruïda.

2 | Cambodja en l'actualitat

Actualment Cambodja té una població de 13,9 milions² i un PIB de 8,3 bilions de dòlars americans. El 1975 eren 7,1 milions de persones, un terç de les quals van morir sota el règim de Pol Pot. La majoria dels cambodjans viuen en zones rurals i tenen un accés limitat, però que va creixent, als serveis bàsics. Per alimentar-se, tots ells depenen de la terra. I encara avui, moltes famílies no poden produir prou aliment per als seus membres.

Cambodja es troba en un encreuament de camins geogràfic —entre països emergents, com Tailàndia i el Vietnam, i d'altres de menys desenvolupats, com Laos— i històric: el seu passat violent i l'experiment social que va fracassar van deixar en estat de trauma la població supervivent. Emergeix cap a un futur que l'empeny a anar al ritme del sud-est asiàtic i de la globalització, amb les seves llums i les seves ombres. Ha de passar de ser un «país lent» a ser un «país ràpid», de vegades a costa de les seves tradicions i la seva cultura.

Kike Figaredo, prefecte apostòlic de la diòcesi catòlica de Battambang, recorda que, durant els primers deu anys que va viure al país (des de començament dels anys noranta), mai no va poder planificar: «Vivies al dia; la prioritat era la guerra i l'ajuda era d'emergència... Hem avançat a passes de gegant, avui l'ajuda és per al desenvolupament». I en aquesta Cambodja del segle XXI, fins i tot el paisatge canvia veloç: «Hi ha zones

La majoria dels cambodjans viuen en zones rurals i tenen un accés limitat, però que va creixent, als serveis bàsics.

² Informe sobre Desenvolupament Humà, Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), 2007-2008.

que ja tenen electricitat i l'horitzó comença a transformar-se entre les antenes de les parabòliques, els mòbils, els cables de la llum... Abunda la inversió exterior i el Govern alça infraestructures, ponts sobre el riu Mekong, sobre el llac Tonlé Sap...».³

2 | 1

Cambodja i el desenvolupament humà

L'Informe sobre Desenvolupament Humà, publicat anualment des del 1990 pel Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), assenyala que l'índex de desenvolupament humà de Cambodja el 2007-2008 és del 0,598.⁴ Aquest índex es basa en tres dimensions del desenvolupament: viure una vida llarga i saludable (estimada segons l'esperança de vida), tenir accés a l'educació (calculada per l'alfabetització dels adults i l'accés a l'escola primària, secundària i terciària) i tenir un nivell de vida decent (en funció de la capacitat adquisitiva, el salari, la renda per càpita).

Segons aquest índex, Cambodja ocupa el lloc número 131 dels 177 països estudiats en l'informe. Però Minh Sophea, mare de quatre fills, viu en un poble remot del nord de Cambodja i no n'ha sentit a parlar, de l'Informe sobre Desenvolupament Humà. En aquest informe es diu que molts cambodjans encara viuen en situació de pobresa tot i que el país té una de les economies més creixents de l'Àsia. Minh ha estat massa ocupada procurant aconseguir arròs i que els seus fills puguin anar a escola. A Cambodja, la pobresa és un fenomen eminentment rural. El 35% de la població viu per sota del llindar de la pobresa i el 90% d'aquesta població procedeix de zones rurals. La majoria dels pobres viuen a la conca del Tonlé Sap i a les regions de les terres altes i altiplans, així com als districtes propers a les fronteres amb Tailàndia i Laos, al nord i el nord-est, i amb el Vietnam, a l'est.

Les principals causes de la pobresa són: la situació en zones remotes amb un accés difícil als serveis; la falta d'accés a terrenys prou extensos, amb títols vàlids, així com a d'altres

³ El País Semanal, núm. 1.674, 26 d'octubre del 2008.

⁴ Informe sobre Desenvolupament Humà, Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), 2007-2008.

Població total
13.956.000

Renda per càpita
2.140 euros

Formació

Taxa d'alfabetització d'adults
(més de 15 anys)

73,6%

Matriculats a primària, secundària
i terciària (percentatge combinat)

60%

Matriculació neta a l'escola primària

99%

Salut

Esperança de vida en néixer **58**

Taxa de fertilitat **3,6**

Taxa de mortalitat infantil
(per 1.000 naixements) **143**

Existència del VIH
(% entre 15 i 49 anys) **1,6**

Població desnodrida **33%**

Població amb accés
a aigua potable **41%**

Font: Informe sobre Desenvolupament Humà, PNUD, 2007-2008.

actius productius; l'escassetesa de mà d'obra; la falta d'oportunitats d'obtenció d'ingressos no agrícoles; i l'accés limitat a serveis de salut, educatius i d'altres tipus (per exemple, serveis d'extensió, financers i comercials). L'increment de les desigualtats en l'àmbit nacional es pot atribuir principalment a les diferències d'accés a les infraestructures, els mercats i els serveis, i a la falta d'inversions públiques adequades en l'agricultura i els sectors basats en els recursos naturals, dels quals la immensa majoria de la població pobre depèn per subsistir.

L'informe recomana inversions públiques en productivitat agrícola i inversions en creació de llocs de treball a les zones rurals.⁵ Algunes organitzacions sostenen que també hi ha un important factor humà que cal tenir en compte: «Al final del règim dels khmers rojos, els sistemes financers del país estaven enfonsats i la cultura de confiança, greument minada. S'ha insistit molt a donar vigor a l'economia, però encara hi ha molt per fer per reconstruir les relacions humanes. L'economia pot créixer, però si no creixen la confiança i la capacitat de compartir entre la gent, no serà sostenible».⁶

Malgrat la seva importància en la producció agrícola, les dones tenen més probabilitats de formar part del col·lectiu dels pagesos sense terra i generalment les seves parcel·les de cultiu són més petites que les dels homes. També és menor el seu accés als serveis de suport i de vegades topen amb dificultats per conservar els seus drets sobre la terra quan es produeix la mort del marit o una ruptura familiar, que pot provocar el seu empobriment. D'altra banda, segueixen concentrades als sectors amb els nivells salarials i d'ingressos més baixos i solen percebre per la mateixa feina una remuneració menor que la dels homes.

⁵ Katie Taft, Oxfam America, «UN Report: Cambodia's Rural People Among its Poorest», novembre del 2007.

⁶ E. Lund, Oxfam Internacional, novembre del 2007.

Per tal que el creixement econòmic i els seus resultats arribin a la gent de les zones rurals, aquest creixement ha de ser gestionat d'una manera focalitzada en les persones. Una fórmula útil consisteix a proporcionar a la comunitat oportunitats financeres i comprometre-la a treballar unida cap a un objectiu comú. És un procediment que ha transformat la manera en què els cambodjans es relacionen.

Tendències demogràfiques i creixement de la població urbana

Cambodja està experimentant un canvi demogràfic important i es prepara per a més canvis en les dues properes dècades. Actualment, només un 19,7%⁷ de la població viu a les zones urbanes. El contrast és immens si observem l'alta taxa de població urbana en països veïns com Tailàndia o Malàisia. Però cada vegada més joves cambodjans es muden del camp a la ciutat a la recerca d'oportunitats, fet que està canviant per sempre el rostre de la societat contemporània del seu país.

La taxa de creixement demogràfic és d'un 2,4% i es calcula que el 2020 Cambodja tindrà una població de 20 milions de persones. Phnom Penh és la ciutat més poblada, amb dos milions d'habitants. Altres zones urbanes importants són Siem Reap, Sihanoukville, Battambang i Poipet. La regió més poblada és Kampong Cham, al sud del país, que concentra més del 10% de la població. La província de Kandal és la més densa, amb més de 300 persones per quilòmetre quadrat, mentre que Mondulhiri, a l'oest, és la menys habitada, amb només dues persones per quilòmetre quadrat.

En acabar la guerra, més de dues tercers parts dels refugiats retornats de Tailàndia al nord-oest de Cambodja es van haver d'enfrontar al problema de recuperar les seves possessions i els títols de propietat, així com a la manca d'infraestructures bàsiques (camins, escoles i ponts). A més, a les zones rurals hi ha molt poques oportunitats de feina, de capital i d'accessibilitat al mercat. Per això, famílies senceres o, almenys, alguns dels seus membres van a fer de jornaleros o treballadors domèstics a Tailàndia. Allí, corren el risc de ser explotats laboralment a canvi de salaris abusius, de patir el tràfic humà o d'infectar-se amb el virus de la sida, mentre guanyen entre 1,5 i 2 dòlars al dia, que és més del que

⁷ Informe sobre Desenvolupament Humà, PNUD, 2007-2008.

aconseguirien a Cambodja però menys del que un tailandès cobraria per fer la mateixa feina.

En l'actualitat s'està fomentant que molts grups que viuen al sud del país es traslladin al nord-est, on hi ha zones immenses despoblades. En aquestes zones hi viuen grups ètnics minoritaris que no tenen títols de propietat ni les terres registrades, la qual cosa pot originar problemes en un futur pròxim.

El desequilibri demogràfic entre homes i dones, que va ser preocupant durant els anys posteriors a la guerra, sembla que es va reduint. El 1980 hi havia 86,1 homes per cada 100 dones, mentre que avui la xifra d'homes s'ha elevat a 94. El que sí que continua sent una dada reveladora és l'edat de la població: al voltant d'un 50% de la població és menor de 16 anys.

Les dades oficials assenyalen que un 96% de la població és d'origen ètnic khmer, de manera que Cambodja és el país del sud-est asiàtic més homogeni des del punt de vista ètnic. Però entre un 10 i un 20% de la població és d'origen cham (musulmà), xinès o vietnamita. Els khmers han habitat Cambodja des d'abans del segle II (època en què es va començar a registrar per escrit la història cambodjana). Més tard, grups de tailandesos i vietnamites es van instal·lar al país. I al llarg dels segles, els khmers s'han barrejat amb altres pobles, com ara els javanesos i els malais (segle VIII), els tailandesos (entre els segles X i XV), els vietnamites (des del segle XVII) i els xinesos (a partir del segle XVIII).

2 | 2

Situació política

Les eleccions del 1998 van refermar el protagonisme del Cambodian People's Party (CPP) com a força política dominant, liderada pel primer ministre, Hun Sen. Aquell any, la comunitat internacional va començar a pressionar perquè es creés un tribunal penal que jutgés els membres restants del règim dels khmers rojos. Després de llargues negociacions, es va arribar a un acord sobre la composició del tribunal i, actualment, els judicis s'estan portant a terme malgrat les diferències entre les autoritats cambodjanes i la comunitat internacional.

Les darreres eleccions parlamentàries es van celebrar el juliol del 2008. Tot i havent-se presentat dotze partits a les eleccions, la realitat és que la política és quelcom semblant a un sistema de partit únic, en una transició encara incipient de la unilateralitat cap al veritable multilateralisme. La missió d'observació de la Unió Europea va considerar que s'havia produït una millora en la transparència respecte de les eleccions del 2003, però sense arribar a complir els estàndards internacionals. Avui el CPP governa en coalició amb el Funcinpec,⁸ el braç polític de la família reial.

⁸ Per a més informació sobre la política actual a Cambodja, vegeu www.ki-media.blogspot.com.

La corrupció es en l'actualitat la principal tara de Cambodja: obstaculitza les inversions, empobreix les persones més vulnerables i desmoralitza la població en els seus esforços creatius per desenvolupar el país. També mina la confiança i la iniciativa de la gent. L'organització Transparency International, observadora anticorrupció a tot el món, situa Cambodja en el número 151 d'una llista de 163 països.⁹

Tot i que la participació femenina en la força de treball és elevada, són poques les dones que ocupen càrrecs legislatius o polítics i aquest és un altre repte que Cambodja ha començat a assumir.

2 | 3

Agricultura i desenvolupament rural

Per als asiàtics, l'arròs és d'origen diví (com ho són el pa o el blat a Occident). En la seva llengua, el cambodjà expressa «menjar arròs» en lloc de l'abstracte «menjar» occidental. Els conreadors de l'arròs viuen mimetitzats amb la natura a les plantacions. Aquest mimetisme és també corporal: els peus al llot en traçar els solcs, les mans i els braços als bassals dia i nit per rescatar arrels, l'habitatge al mig de la plantació, la pròpia roba als espantaocells.

L'agricultura és l'economia de subsistència a Cambodja, la que proveeix de menjar les famílies i la gent del camp. L'arròs, a més de ser un aliment, és medi ambient, cultura i societat. Com proclama l'Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura i l'Alimentació (FAO), l'arròs és vida. És l'aliment bàsic de 17 països de l'Àsia, cosa que vol dir que més de 2.000 milions de persones obtenen de l'arròs i els seus derivats entre un 60 i un 70% del seu consum calòric. A Cambodja, el 82% de la població viu en zones rurals i es dedica a activitats agrícoles. El 25% de la superfície cultivada a Cambodja és de regadiu. La majoria dels cultius són, doncs, de secà, generalment amb una sola collita d'arròs a l'any.

En l'actualitat, la quantitat d'ocupació derivada de l'activitat agrícola va minvant, sense que es produeixi un augment considerable i paral·lel de feines no relacionades amb el camp. Es va obrint una esquerda entre l'oferta i la demanda de feina a causa de la progressiva mecanització de les tas-

⁹ Vegeu www.transparency.org.

ques agrícoles, la competència amb les importacions estrangeres i el ràpid creixement de la mà d'obra. I la crisi econòmica global, que amenaça gran part dels agricultors i fa perillar la seguretat alimentària de les seves famílies, provoca que molts emigrin del camp a la ciutat.

A Cambodja, el cultiu de l'arròs i tot el procés que desencadena la collita ocupa uns quatre o cinc mesos de mitjana. Les diverses activitats comprenen: preparar el terreny (llaurar amb animals), sembrar l'arròs, trasplantar-lo i collir-lo; després, assecar-lo i emmagatzemar-lo. El salari mitjà d'un treballador per tot un dia de feina és d'un dòlar, aproximadament.

L'arròs és l'únic cereal que sobreviu sota l'aigua. El cultiu de l'arròs *paddy*, el que es produeix a Cambodja, consumeix més aigua que qualsevol altre, però gran part d'aquesta aigua es recicla i s'aprofita per a altres usos (arbres, cultius domèstics, safarejos). Aquesta pràctica de cultiu d'arròs inundat ajuda a recarregar els nivells d'aigua subterrània, a controlar les inundacions durant l'estació de les pluges i a evitar el creixement de malesa als arrossars.

Un factor d'immensa riquesa és el llac Tonlé Sap, en el qual es produeix un procés de pujades i baixades de nivell que proporciona irrigació, a més de pesca, a una part molt considerable de la població. És una de les fonts de peix d'aigua dolça més riques del món. Els experts creuen que la migració dels peixos des del llac a través dels boscos inundats i els rius ajuda a restituir la presència de peixos fins a la Xina. També el riu Mekong és una injecció de riquesa per al país. La Comissió del Riu Mekong, creada pel Programa

Més de 2.000 milions de persones obtenen de l'arròs i derivats un 60 o 70% del consum calòric.

de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD) i que inclou Cambodja, Tailàndia, Laos i el Vietnam, avalua els plans de desenvolupament del riu amb l'objectiu que tingui un desenvolupament sostenible.¹⁰ Sembla que el risc més gran rau en les preses que s'estan construint a la Xina. Els científics han llançat un senyal d'alarma sobre el perill que aquestes preses constitueixen per a la migració de peixos: alguns creuen que posen en perill la totalitat de la presència de pei-

¹⁰ Vegeu www.mrcmekong.org.

xos tant al Mekong com al Tonlé Sap. Un exemple preocupant és que si els nivells del Mekong es reduïssin tan sols un metre durant l'època de les pluges, hi hauria uns 2.000 quilòmetres quadrats menys de zona pantanosa al voltant del Tonlé Sap, amb conseqüències desastroses per als pagesos de Cambodja.

2 | 4

Les dues cares del turisme

El sud-est asiàtic està creixent ràpidament i té encara un potencial immens. Cada any, milions de turistes passegen per Sukhothai i per Ciutat Ho Chi Minh i fan escala als preciosos temples d'Angkor, al nord de Cambodja. Com en molts llocs del món, som testimonis de contrastos enormes: a pocs quilòmetres dels immensos gratacels de Bangkok (Tailàndia) hi ha les extenses planures d'arrossars de Cambodja, sense ni un cable elèctric que n'interrompi l'esplèndid paisatge. A l'Àsia, tot i que hi ha un fort augment de la classe mitjana, milions de persones viuen cada vegada més marginades de la moderna economia global. Aquest és el cas de gran part de Cambodja, on afrontar la veloç transformació del nostre món implica assumir també diversos reptes.

El turisme es una àrea en auge que obre Cambodja al món. És una font d'ingressos per als cambodjans i transmet la riquesa cultural del país. També comporta riscos: el tràfic humà, la prostitució, el VIH-sida, la falta de transparència i la corrupció. El repte és trobar formes creatives d'inversió en turisme que beneficiïn la comunitat local i facilitin la integració del país en la globalització.

Cambodja rep anualment uns dos milions de turistes. A l'aeroport internacional de la petita localitat de Siem Reap arriben uns 20 vols diaris per visitar els espectaculars temples d'Angkor. La costa del país està passant de ser un lloc verge a esdevenir una zona «venuda» als especuladors. Els parcs naturals de l'oest, les muntanyes de l'est i el fet de ser un país encara molt natural atrauen molts turistes. La indústria turística està desplaçant molts cambodjans a Phnom Penh, Siem Reap i Kampong Saom, a la costa. Motiva els joves a aprendre idiomes i a obrir-se al món exterior. Una gran part del terreny ha estat desmina-

El repte és trobar formes creatives d'inversió en turisme.

da per facilitar l'arribada del turisme, gràcies a la presència d'organitzacions humanitàries. Als llocs on es construeixen hotels, escoles o pous, també es desmina la terra.

Però el turisme no és encara estable, especialment en els moments de crisi global. Leing, un jove propietari d'un taxi-moto a Siem Reap, explica: «Alguns mesos puc arribar a guanyar 60 dòlars, però d'altres no arribo a 30. La benzina ha pujat aquest any i alguns mesos tinc moltes dificultats per portar arròs a casa». Abans, Leing era professor a l'escola primària del seu poble.

L'altra cara del turisme és el tràfic humà, en diverses dimensions. Tot i que és un problema global, com que Cambodja és un país dèbil, les màfies hi troben un espai fàcil per fer diners gràcies als negocis il·legals. La prostitució, l'abús sexual i el tràfic de menors són tares que alguns turistes porten al país i també hàbits locals. El Govern cambodjà té un pla de cinc anys per combatre el tràfic i l'abús infantil i ha demanat ajuda internacional per fer-ho.

Un altre aspecte negatiu és, de nou, l'onada de desallotjaments forçosos de la terra i de les cases que pateix una part de la població, especialment a les zones d'atracció turística. En aquest sentit, la zona més problemàtica en els últims temps ha estat la província septentrional de Preah Vihear.¹¹

Però avui Cambodja es troba en una posició avantatjada per a la seva reconstrucció, ja que pot aprendre a temps dels errors comesos pels seus països veïns en el sector turístic.

2 | 5

Indústria i polítiques comercials

L'economia de Cambodja està actualment a l'avantguarda mundial, amb un 10% de creixement anual. L'accés de Cambodja a l'OMC el 2005 va atraure molts inversors —especialment asiàtics— a buscar-hi noves oportunitats. Els sud-coreans lideren avui el sector de la construcció i molts inversors occidentals rondan pel país. Però es tracta d'un boom bastant exclusiu que es redueix tan sols a inversors estrangers, a cam-

¹¹ Vegeu <http://web.amnesty.org/library/Index/ESLASA230082007>.

La indústria pesquera dóna menjar a un milió de persones a Cambodja.

bodjans adinerats i a una petita part de la població urbana. Per assegurar un futur estable, el Govern haurà d'estendre les oportunitats a la població rural.

Els resultats econòmics enregistrats els últims anys han estat bons gràcies a l'impuls dels sectors de la confecció (que acapara prop del 70% de les exportacions), el turisme i la construcció. La ràpida expansió del sector de la confecció ha beneficiat considerablement unes 200.000 dones (més del 90% de la mà d'obra d'aquest sector) i les seves famílies. Tot i així, bona part del creixement econòmic s'ha concentrat a les zones urbanes, sobretot a Phnom Penh.

El sediment que es diposita durant les inundacions anuals del Mekong, que és molt ric, ha fet que la part central de Cambodja sigui realment fèrtil. És en aquesta planura pantanosa on viuen la majoria dels cambodjans, pescant i cultivant al ritme marcat pel monso. També el llac Tonlé Sap és un fenomen natural increïble, que proporciona pesca i irrigació a la meitat de la població del país. La indústria pesquera dóna menjar a un milió de persones a Cambodja i un pescador independent pot arribar a pescar al llac una mitjana de 100 a 200 quilos diaris durant l'època seca.

Els preus de tots els insums i productes agrícoles vénen determinats pel mercat. Tot i que des de fa un temps s'està produint un excedent anual d'arròs cada vegada més gran, la producció orientada a la subsistència, la manca d'informació sobre els mercats, la limitada capacitat de mòlta i la deficient infraestructura de transports constitueixen obstacles importants per a l'augment de les exportacions d'aquest cereal. La competitivitat del país també es veu coartada per la mala qualitat i l'escassa fiabilitat dels subministres i per la falta de transparència en les transaccions comercials. Les cadenes de comercialització per als productes agrícoles estan poc desenvolupades; hi predominen les operacions a petita escala, la disponibilitat de tecnologies postcollita és limitada i falten serveis d'emmagatzematge.

Com a aspecte positiu, en vista de les perspectives d'obtenció d'importants ingressos als sectors del gas i el petroli, és possible que la futura situació fiscal del Govern i la disponi-

bilitat de fons per al desenvolupament millorin d'una manera considerable.

Segons alguns experts, l'obertura del mercat cambodjà al lliure comerç pot ser contraproductiu perquè l'economia és molt petita i no hi ha protecció dels productors nacionals. Perquè es produís un veritable impacte en la reducció de la pobresa, caldria facilitar la creació d'estructures de protecció industrial que reforcessin el desenvolupament del país i creessin una atmosfera comercial que beneficiés no només els països veïns sinó també Cambodja.

Un costat fosc de la «globalització comercial» és l'accés als diners fàcils: casinos, prostitució i drogues són ja paisatges comuns a la regió del sud-est asiàtic i comencen a sorgir a Cambodja. Aquest jove país sí que necessita, d'altra banda, inversors forts que aportin injeccions de vida, feina i creativitat als joves cambodjans.

Cambodja necessita una inversió que hi porti justícia. El cambodjà és diligent i treballador si hi ha una estructura que el cobreixi: el respecte als drets dels treballadors, la protecció de la terra dels pagesos davant d'abusos com ara l'ocupació o d'altres i la creació de sindicats representatius són essencials perquè la inversió tingui sentit per al país. La reconstrucció de Cambodja passa per la protecció del país i de la seva gent. A diferència d'altres països en vies de desenvolupament, a Cambodja no li falten «vèrtebres», no està exclòs, ja que hi ha interessos per fer avançar el país. El teixit industrial ha de créixer orgànicament, però necessita protecció.

2 | 6

Cultura i tradició

Cambodja està al lloc de trobada entre dues grans civilitzacions —l'índia i la xinesa— i la seva cultura està cimentada en totes dues. Això es fa evident en la dansa, la música i el menjar. Avui Cambodja mira de recuperar les arrels de la seva tradició, després d'un període en el qual l'expressió cultural ha estat totalment prohibida pel règim dels khmers rojos i oblidada durant la guerra i l'exili.

Per a molts cambodjans de mitjana i avançada edat, la vida se centra en la família, la fe i el menjar, una existència que ha estat molt semblant durant segles. La família és quelcom més que el model nuclear que coneixem a Occident; es tracta d'una família extensa, de cosins tercers i ties llunyanes. Hi ha una unió familiar mentre hi ha un llaç sanguini, per més llunyà que sigui. Les famílies s'uneixen davant dels problemes, els resolen de manera col·lectiva, escolten la saviesa dels grans i treuen junts els recursos necessaris. La família es troba en els temps dolents i també es reuneix per celebrar les alegries, els festivals i els èxits, els funerals i els disgustos. Encara que la casa sigui petita, sempre hi haurà molta gent vivint a dins.

Per a la major part de la població, la que viu a la zona rural, aquestes constants perviuen des de fa segles: diferents generacions comparteixen

el mateix sostre, el mateix arròs i la mateixa religió. Durant les dècades fosques dels setanta i els vuitanta, aquesta rutina es va veure abruptament interrompuda per la guerra. Els camperols van ser expulsats de les seves terres estimades i conduïts a la lluita, i després a l'esclavitud. *Angkar*, el terme utilitzat per definir l'organització dels khmers rojos, va substituir la família com a fonament moral i social de les vides de la gent. Les famílies van ser dividides, els nens en contra dels seus pares, el germà contra la germana. Es va trencar el llaç de confiança, que encara ara s'intenta reconstruir amb dificultats.

Durant molts anys, els cambodjans van creure que la seva cultura s'havia malmès irrevocablement. Els khmers rojos van destruir estàtues, instruments musicals, llibres i qualsevol cosa que recordés el passat. Els temples d'Angkor van ser respectats com a símbol de la glòria i l'imperi khmer, però poca cosa més va sobreviure. El país està a la vegada experimentant un ressorgiment de l'art tradicional i un interès creixent per l'experimentació de l'art modern i la fusió cultural.¹²

Més que cap altre camp artístic, el ball tradicional representa un fort vincle amb la glòria d'Angkor.¹³ Durant els anys de Pol Pot, van sobreviure molt pocs ballarins i el 1981, amb només

¹² Friends of Khmer Culture es un projecte dedicat a donar suport a l'art cambodjà i les organitzacions culturals: www.khmerculture.net.

¹³ El famós llibre hindú *Ramayana* es coneix com a *Reamker* a Cambodja. La història està narrada d'una manera magistral al llibre *The Reamker*, de l'editorial Reyum Publishing (1999).

Durant molts anys, els cambodjans van creure que la seva cultura s'havia malmès irrevocablement.

un grapat de professors, la Universitat de Belles Arts va obrir de nou les seves portes i es va reprendre la formació de ballarins.

Històricament, la música s'utilitzava per acompanyar rituals amb significat religiós. La immensa tradició musical de Cambodja es va perdre també durant els anys dels khmers rojos, i molts músics van escapar-se a l'exili. Actualment, hi ha diversos projectes que es dediquen a revitalitzar la tradició musical.¹⁴

La tradició literària cambodjana és limitada i una gran part està vinculada al budisme o a les llegendes i els mites. El sànscrit i més tard el pali van arribar a Cambodja amb l'hinduisme i el budisme, i gran part de les escriptures religioses cambodjanes només existeixen en aquestes llengües antigues. La llegenda ha estat utilitzada per educar en els valors de la família i la fe, així com de l'obediència i l'autoritat.

L'arquitectura i l'escultura khmers van assolir el seu punt àlgid durant l'era d'Angkor (se-

¹⁴ Vegeu el web del Cambodian Master Performers Program: www.cambodianmasters.org.

gles IX-XIV).¹⁵ Alguns dels exemples més importants d'aquest període són el temple d'Angkor Wat i les estructures d'Angkor Thom.¹⁶ Avui, la major part de les cases cambodjanes estan construïdes sobre pals de fusta (si la família s'ho pot permetre) i tenen sostres de palma. Les parets estan fetes també de palma i els terres, de bambú. Les famílies més riques tenen cases amb parets de fusta i sostres de teula, però el disseny bàsic continua sent el mateix. Avui, el model de casa moderna és el tailandès, tota de ciment, i això canviarà profundament l'arquitectura del país. L'arquitecte Cann Molyvann ha dissenyat el Phnom Penh modern i alguns dels seus edificis més coneguts són l'Estadi Olímpic i el Teatre Chatomuk.

La fe és una altra roca en la vida de molts cambodjans i el budisme ha ajudat a reconstruir les seves vides després de la presència dels khmers rojos. La majoria de les cases cambodjanes tenen un petit altar on es resa per aconseguir sort i els *wats* (pagodes) estan plens de gent durant els festivals. En l'actualitat hi ha uns 60.000 monjos budistes al país.

El budisme va arribar a Cambodja amb l'hinduisme, però no es va convertir en religió oficial fins als segles XIII i XIV. Aquest budisme Theravada es basa en gran part en les religions que hi va haver abans i incorpora molta tradició cultural hindú per a les cerimònies dels naixements, les bodes i les morts; i també per definir esperits com el Neak Ta, que fins i tot es vincula a un passat animista preindi.

Després dels anys foscos de Pol Pot, en els quals van ser assassinats molts monjos i quasi tots els temples destruïts, el budisme va recobrar la seva importància com a religió nacional. En l'última dècada, moltes pagodes han estat reconstruïdes. L'objectiu del budisme Theravada és el nirvana, l'«extinció» de tot desig i sofriment per arribar a l'estat últim de reencarnació.

Juntament amb el budisme coexisteixen l'islam i el cristianisme. Els musulmans que viuen a Cambodja són descendents dels cham, que van emigrar del que avui és el centre del Vietnam després de la victòria dels vietnamites sobre el regne de Champa el 1471. El ressorgiment del catolicisme es veu en petites comunitats joves, especialment al nord-oest del país. Molts dels cristians de Cambodja són també d'origen vietnamita i viuen en poblats flotants al llac Tonlé Sap.

¹⁵ Una important publicació sobre els temples d'Angkor és *A Guide to the Angkor Monuments*, de Maurice Glaize, publicada per primera vegada als anys quaranta: www.theangkorguide.com.

¹⁶ Sobre els detalls del context religiós, cultural i social relatat per l'escultura d'Angkor, vegeu *Sculpture of Angkor and Ancient Cambodia: Millennium of Glory*, de Helen Jessup (1997).

El menjar és més important per als cambodjans que per a qualsevol altre poble veí, ja que saben el que vol dir viure amb carestia. La fam es va apoderar del país a finals dels setanta i encara avui la malnutrició i l'escassetat d'aliments apareixen durant les èpoques de sequera. Per a la majoria de la població, la seva vida és la seva terra. Els camperols estan molt vinculats als seus camps, ja que la seva supervivència en depèn. El cicle de la collita de l'arròs determina el ritme de la vida rural. L'arròs també és cant, ball i base de la vida cultural.

Per a la generació més jove, educada en una època de postconflicte i en un període postcomunista de relativa llibertat, és una història diferent. Cambodja està experimentant a la seva manera un tipus de canvi com el que es va produir als seixanta a Occident, amb una generació jove que busca una manera de viure diferent de la que els seus pares van haver de sofrir. Això crea friccions a les ciutats: molts adolescents rebels es vesteixen com volen, veuen a qui els ve de gust i surten per la ciutat fins a l'hora que volen.

Cambodja és un país que està experimentant un canvi molt veloç, però ara per ara la tradició hi ocupa un lloc important, malgrat que el karaoke s'està apoderant d'una gran part de la vida cultural. Tot i que comença a haver-hi una important migració de joves del camp a la ciutat, de moment la societat cambodjana és molt més tradicional que a Tailàndia i el Vietnam.

2 | 7

Un repte: l'accés a la salut

Després del règim dels khmers rojos, el sistema sanitari cambodjà va quedar pràcticament arrastat: amb l'afany de fer desaparèixer les persones amb formació i capacitat professional, molts metges van ser exterminats. D'altres van aconseguir escapar a l'exili. En acabar la guerra, Cambodja comptava només amb vuit metges. Amb la lenta reconstrucció del país i l'obertura d'universitats, el sistema sanitari es va recompondre i constitueix un dels reptes més importants del país.

A causa de l'aïllament durant la guerra, moltes persones s'han vist privades de serveis de salut, educació i infraestructures. A més de les persones discapacitades per les mines, molts cambodjans estan afectats per les seqüeles de la poliomi-

litis o la paràlisi cerebral provocades per la falta de vacunes durant anys. Afortunadament, avui a Cambodja l'accés a les vacunes és possible per a pràcticament tota la població.

La salut sol ser conseqüència del desenvolupament i és també una condició important per promoure el desenvolupament econòmic i reduir la pobresa. Dues dades reveladores a Cambodja són que l'esperança de vida en néixer és de 58 anys i que només un 41% de la població té accés sostenible a una font d'aigua.¹⁷ A més, el 33% de la població pateix malnutrició o una alimentació pobra que desemboca en malaltia. Una dada important és que el 45% dels nens presenten un pes per sota de la mitjana (estimacions fetes en nens de cinc anys).¹⁸

Al mateix temps, la falta d'accés a serveis sanitaris és una de les principals causes de pobresa, originada pels elevats preus que la gent ha de pagar i el consegüent endeutament. En una societat en què la despesa total en salut és només d'un 8% dels pressupostos públics, el cambodjà se sent a la intempèrie quan ha d'acollir-se als serveis sanitaris estatals. Cada cambodjà necessita pagar una mitjana anual aproximada de 140 dòlars en salut (la renda per càpita

¹⁷ Informe sobre Desenvolupament Humà, PNUD, 2007-2008.

¹⁸ Ibid.

Afortunadament, avui a Cambodja l'accés a les vacunes és possible per a pràcticament tota la població.

és de 2.727 dòlars¹⁹). Un 45% dels pacients ha de demanar en préstec els diners per pagar les despeses de l'hospital i els medicaments. Les famílies pobres a vegades són víctimes d'usura, per la qual cosa aquestes despeses són una de les principals causes del seu endeutament i, per tant, del seu empobriment.

Un problema important en aquest sector són els baixos salaris dels funcionaris sanitaris, que comporten una corrupció generalitzada als hospitals. Molts metges estatals obren clíniques privades, on, en principi, les cures són més eficaces, però també s'hi cometen abusos. Per a molts professionals, la salut s'ha convertit en un negoci, més que no pas en un servei a la comunitat. Els preus són desproporcionats en relació amb

¹⁹ Ibid.

la capacitat adquisitiva de la gent i s'ajusten més aviat als beneficis del metge.

Sophieb treballa en una agència de desminatge i guanya 160 dòlars al mes traient mines a la regió de Banteay Meanchey: «La meva dona s'ha quedat muda i paralitzada de mig cos per una hemiplegia. Vaig anar a un metge privat del meu poble, que li va injectar un sèrum que no va tenir cap efecte i em va cobrar una quantitat enorme que ara tinc dificultats per restituir».

D'altra banda, es necessita la formació de més metges de salut mental. Tot i la traumàtica història que ha viscut el país, en l'actualitat només hi ha una vintena de psiquiatres.

Les despeses de transport als centres de salut o els hospitals per a la gran majoria de la gent del camp són també un obstacle, que fa que la gent pobra no pugui accedir-hi i es conformi amb les cures del metge tradicional del poble.

Actualment, a Cambodja és urgent la formació adequada de personal mèdic, sobretot a les zones rurals. També la construcció d'ambulatoris és prioritària perquè els pagesos tinguin un accés fàcil als serveis. Per aconseguir la veritable reconstrucció del país, cal una forta inversió pública en aquest sector.

2 | 8

Les restes de la guerra: mines i bombes de dispersió

Cambodja és un dels països més afectats per les mines i els artefactes no explotats (bombes de dispersió, granades) per causa de quasi tres dècades de conflicte armat. Tant els atacs aeris com l'ús indiscriminat de mines per part dels combatents van tenir efectes devastadors al país. Durant els bombardejos dels Estats Units sobre Cambodja (entre el 1969 i el 1973), es calcula que es van llançar més bombes que les utilitzades per tots els bàndols a la segona guerra mundial. Alguns historiadors creuen que aquests bombardejos van causar la mort directa d'unes 250.000 persones.

Avui hi ha a Cambodja 43.316 afectats per mines o artefactes no explotats.²⁰ Una de cada 236 persones és discapacitada i en algunes provin-

cies, com ara Battambang, s'arriba a una proporció d'una de cada 90 persones. És el percentatge més gran de discapacitats físics del món. A més de l'explosió d'armes, la poliomielitis també va fer estralls entre la població.

Es calcula que encara queden 4.446 quilòmetres quadrats²¹ contaminats de mines i artefactes no explotats. Entre quatre i sis milions de mines segueixen plantades a la terra. El 78% dels accidents tenen lloc en només set províncies del nord-oest del país, entre les quals Battambang (22%), Banteay Meanchey (16%) i Oddar Meanchey (13%).

En l'actualitat hi ha uns 450 accidents anuals, dels quals 191 són produïts per mines i la resta, per artefactes no explotats. La majoria de les persones que pateixen aquests accidents queden discapacitats i un percentatge menor moren. Denise Coghlan, directora del Servei Jesuïta a Cambodja, lidera la Campanya Cambodjana contra les Mines i explica: «La gran majoria dels accidents per mina tenen lloc en el curs d'activitats quotidianes com cultivar, llaurar la terra, pescar, collir llenya (51%) o traslladar-se d'un poble a un altre (31%). La majoria dels accidents provocats per artefactes no explotats tenen lloc mentre la població manipula aquests artefactes per guanyar-se la vida amb l'explosiu o amb el metall (63%)».

Afortunadament, aquesta taxa està disminuint (el 2005, els accidents van ser 875). Segons Coghlan, la disminució dels accidents es deu en part a la bona qualitat dels cultius dels últims anys, la qual cosa significa que les persones no es veuen obligades a buscar menjar i fusta als boscos, on hi ha moltes mines. A més, hi ha més conscienciació per part de les persones del que són les mines antipersona i els perills que les envolten, probablement gràcies a la campanya educativa de diverses institucions.

Les mines drenen l'energia vital de la població i bloquegen el desenvolupament de Cambodja: impedeixen l'accés a la terra cultivable i els supervivents queden sense perspectiva de vida i sense ingressos. Una dada reveladora és que la immensa majoria de les víctimes són civils. A més del mal físic i psicològic, els accidents causen un desequilibri fort en la vida econòmica familiar, ja que pràcticament tots els ingressos o propietats van destinats a les atencions al supervivent. Per a moltes famílies que viuen al dia, això suposa una causa d'empobriment crònic.

Les operacions de desminatge van començar el 1992 i, des d'aleshores, s'han trobat i destruït

més de 500.000 mines. Són tres organitzacions expertes i l'exèrcit cambodjà els qui s'ocupen del desminatge. Es calcula que el desminatge d'una hectàrea per part d'una de les agències oficials costa aproximadament 15.000 dòlars, depenent de la zona, l'època (seca o de pluges) i altres condicions. Aquesta xifra obliga molts camperols a desminar les seves pròpies terres

En l'actualitat hi ha uns 450 accidents anuals, dels quals 191 són produïts per mines i la resta, per artefactes no explotats.

per assegurar els aliments de les seves famílies. Des del 1993 al 1999, els camperols van desminar prop de 70 milions de metres quadrats. Les ONG que desminen la terra estan augmentant la velocitat de desminatge (es calcula que netegen un 15% més de terra anualment). El nombre d'accidents segueix baixant, però una avaluació del sector de rehabilitació física confirma la seva falta d'adequació, ja que es basa en ONG internacionals, que han reduït la seva presència al país en aquests últims anys.²²

Pu Chien és un dels líders del poble de Prey Thom, una zona molt minada al nord de Battambang. Explica: «Els camperols duem a terme aquestes operacions quan no veiem possibilitats de desminatge oficial a curt termini. Desminem com podem, amb pals o destrals, i després les fem explotar o utilitzem l'explosiu per pescar. Pu Chien va trobar deu mines mentre llaurava la seva terra.

El repte per a la reconstrucció del país segueix sent el desminatge. També és important no oblidar l'assistència als afectats pels accidents. Es calcula que per a la rehabilitació de les aproximadament 43.000 víctimes caldrien uns 120 milions de dòlars. Les campanyes internacionals contra les mines i contra les bombes de dispersió, impulsades per ONG internacionals i locals, recorden constantment a la comunitat internacional la importància de seguir lluitant contra la producció, l'emmagatzematge i la comercialització d'aquestes armes. Els fruits que han donat aquestes cam-

L'educació és una línia de futur vital per lluitar contra la corrupció i permetre que Cambodja arrenqui.

panyes són molt positius en matèria legislativa i quant a sensibilització. El 1997 es va concedir el premi Nobel de la Pau a la Campanya contra les Mines; el va recollir Tun Channareth, un cambodjà supervivent d'una mina. En les seves múltiples intervencions als fòrums internacionals, Channareth sempre recorda que «no només és necessari treure les mines de la terra, sinó també arrencar les mines que hi ha dins nostre».

2 | 9

L'educació, un signe d'esperança

La força de Cambodja és que és un país jove: el 37,6% de la població és menor de 15 anys, mentre que la població per sobre dels 65 anys és del 3,1%. L'educació és clau, per tant, per a la reconstrucció del país: és una finestra a través de la qual els joves poden imaginar un futur possible. La guerra va trencar el teixit social i va danyar la confiança entre les persones, i l'educació té un paper fonamental per reconstruir aquesta confiança. Les escoles són un focus potencial d'humanitat i un fòrum molt útil per sensibilitzar els nens sobre problemes actuals com els perills del VIH-sida, les drogues o les mines.

En matèria d'educació, històricament Cambodja ha estat a l'avantguarda al sud-est asiàtic. El seu sistema educatiu era dels millors de la regió. Durant la colònia francesa no hi ha haver grans progressos en matèria educativa i, al final de la segona guerra mundial, després de setanta anys de sistema colonial, no hi havia cap universitat i només existia una escola superior al país. Però amb la caiguda de Pol Pot, el primer ministre Hun Sen, ajudat pel Govern vietnamita, va voler rehabilitar el sistema educatiu sent fidel al que existia als anys seixanta. En aquell temps, una gran part del pressupost estava destinada a l'educació i els professors gaudien d'un bon estatus social i tenien beneficis en espècie: arròs i casa, a més d'un salari.

El Govern actual ha anat fent passes considerables en el sector educatiu durant l'última dècada amb el suport de la coopera-

La matriculació a l'escola primària és del 99%; en la secundària, del 24%; i en la terciària, del 19% de la població.

ció internacional. Alguns indicadors positius són el nombre d'escoles construïdes, especialment en zones remotes; la creixent instal·lació de pous i latrines als recintes escolars; i l'accés a l'educació de nens amb discapacitats físiques. Però Cambodja necessita encara crear un sistema educatiu de qualitat i un mercat de treball perquè els joves que acabin els estudis no caiguin en la frustració i en la delinqüència.

Una dada positiva és que l'índex d'alfabetització dels joves d'entre 15 i 24 anys és del 83,4%. El percentatge de nens que estan matriculats a l'escola primària és del 99%, mentre que els que estudien a l'escola secundària constitueixen el 24%. Els estudiants matriculats a terciària (ciències, construcció, manufactura, enginyeria) componen el 19% de la població.

Un gran obstacle al sector educatiu són els baixos salaris dels professors, d'uns 20 dòlars al mes. L'estatus social del professor ha decaït i tot plegat influeix en la baixa qualitat educativa i en una major corrupció. Molts no assisteixen regularment a classe i es guanyen la vida amb altres feines, donant classes privades o subornant els pares dels nens més rics a canvi que els seus fills aprovin els exàmens.

El cap del poble d'Au Kampot, a la província de Battambang, explica que la pobresa afecta també l'educació: «És habitual que les nenes deixin l'escola primària perquè han d'ajudar les seves famílies o per ocupar-se dels germans petits. Els pares, molt sovint analfabets, no veuen la importància que continuïn estudiant i pensen en el menjar diari. La supervivència els treu visió i capacitat per mirar al futur. Altres alumnes deixen d'anar a escola perquè no tenen material o uniforme, o quan l'escola està a una distància prou gran com per haver d'anar-hi en bicicleta i es veuen obligats a caminar uns quants quilòmetres cada dia».

L'educació és una línia de futur vital per lluitar contra la corrupció i permetre que Cambodja arrenqui. Aquí està la clau per refer el teixit social, sense hipoteques del passat. Un professor de Battambang explica als seus alumnes: «Vosaltres sou hereus dels efectes negatius de la guerra i els viviu en la vostra vida sense saber-ho. Viviu les meves limitacions, les males conseqüències del passat. Heu de viure aquestes conseqüències —falta d'entesa, diàleg i confiança, no atrevir-se a parlar— per aprendre, no per paraitzar-vos». El repte és trobar conductes a les escoles perquè la

gent aprengui a dialogar, a no optar pel silenci o la confrontació agressiva, a diferenciar el problema de la persona.

3 | Cambodja cap al futur

L'antiga paraula en pali que descriu el desenvolupament és *pheaveania*, però a Cambodja també s'utilitza el terme *apiwat*, que té una connotació d'accelerament en el canvi. Com es pot suavitzar el desenvolupament i no topa amb la cultura tradicional? El repte per arribar a una autèntica reconstrucció del país és aconseguir que la cultura i el desenvolupament estiguin connectats.

La cultura tradicional cambodjana és molt rica i ha de prevaler en obrir-se a la modernitat. Els balls tradicionals de la pesca o la collita no expressen històries d'ahir, sinó coses que encara són vives avui. La majoria de cambodjans van estar molt de temps a l'exili, i en tornar van trobar un país que calia reconstruir des de zero. Els joves, tot i que mantenen vives certes tradicions, s'obren a una nova realitat.

Un gran repte actual és el respecte del medi ambient. Avui l'amenaça real que pateix l'ecosistema cambodjà és la desforestació. Durant l'ocupació vietnamita, les tropes van desforestar els boscos per evitar les emboscades dels khmers rojos. La tala d'arbres per al cautxú i per al cultiu va continuar als anys noranta amb el canvi cap a una economia capitalista. Algunes escoles formen els infants en la consciència mediambiental. I això és vital per al futur del país i per a un desenvolupament veritablement sostenible.

L'estructura cambodjana és participativa i és important reforçar les institucions locals. Les associacions de caps de pobles i districtes, els comitès de desenvolupament als pobles, les pagodes i les comunitats d'ancians han de respondre amb la seva pròpia metodologia als canvis socials. Una prioritat en el desenvolupament «no visible» és enfortir la confiança mútua i la comunicació entre la comunitat tradicional i les noves generacions.

El Programa col·labora amb iniciatives dirigides a tasques de desminatge, a la rehabilitació de persones afectades per mines i poliomielitis i al desenvolupament socioeconòmic rural.

4 | El Programa de Cooperació Internacional de la Fundació "la Caixa" a Cambodja

Des de l'any 2000, el Programa de Cooperació Internacional de la Fundació "la Caixa" col·labora amb diverses iniciatives a Cambodja. Aquestes iniciatives van dirigides a tasques de desminatge del país, a la rehabilitació de persones afectades per mines i poliomielitis i al desenvolupament socioeconòmic en l'àrea rural.

En aquest marc, el Programa ha col·laborat amb l'ONG Acadica i el Servei Jesuïta al Refugiament en l'escolarització de joves, formació professional i inserció d'adults mutilats a l'escola de Banteay Prieb (La Casa de la Paloma). En aquest centre, un lloc molt conegut a Cambodja, es fabrica una original cadira de rodes: la cadira Mekong, que ha estat curiosament dissenyada per facilitar la mobilitat del discapacitat en un entorn rural, com és la major part del país. Els mutilats mateixos, tots graduats a Banteay Prieb, dissenyen i fabriquen aquesta peculiar cadira de tres rodes que és distribuïda pels racons més remots, buscant fer més dignes les vides de la gent amb discapacitats.

L'alfabetització és una assignatura de compliment obligat per a tots els alumnes, i existeixen a més tallers de producció en les seccions de fusteria, escultura, soldadura, teixit, costura, electrònica i mecànica, així com una granja experimental on es promouen noves tecnologies per a l'agricultura integral. També s'ha col·laborat amb l'ONG Global Humanitària en un programa d'acollida per a nens i nenes en situació de risc.

El Programa de Cooperació Internacional de la Fundació "la Caixa" col·labora amb aquesta obra des de l'octubre del 2008 amb la Fundació Sauce i la Diòcesi Catòlica de Battambang, de la qual Kike Figaredo és precepte apostòlic. El projecte es desenvolupa a la localitat de Cumrieng,

situada en una de les zones més remotes i pobres de la província de Battambang i alhora en una de les zones amb més presència de supervivents de mines i bombes de dispersió, ja que aquesta localitat va ser precisament el lloc escollit per Pol Pot per enviar els soldats khmers rojos ferits a causa de les mines. No es tracta d'una regió que tingui una elevada presència de mines, però sí que té un elevat percentatge de mutilats.

El projecte consisteix a donar assistència a cent famílies devastades per aquests accidents a través de la formació per crear una cooperativa agrícola, amb l'objectiu de millorar la seva integració i la seva capacitat productiva. El projecte es duu a terme mitjançant el préstec de microcrèdits i s'espera que els beneficiaris obtinguin anualment una collita suficient per abastir les seves famílies. També s'espera la devolució total dels microcrèdits, així com el desenvolupament de les relacions de confiança entre els beneficiaris a través de la feina en comú.

Les famílies beneficiàries van viure durant anys gràcies a l'arròs proporcionat pels mateixos khmers rojos i, en els últims anys, al comerç de fusta amb Tailàndia. Finalitzades les ajudes i la fusta, aquestes persones es van veure obligades a treballar la terra que la desforestació deixava enrere. L'enorme problema al qual s'enfronten és la mobilitat a la terra cultivable. És molt difícil

per a ells moure's amb pròtesis o cadires de rodes al camp, i el projecte té com a finalitat facilitar aquesta activitat d'una manera més adaptada a la seva situació. A més, els camperols s'enfronten a abusos per part dels prestamistes, que cobren fins a un 10% d'interès. També són elevats els preus de lloguer de tractors i altres utensilis agrícoles. El projecte preveu la compra de maquinària i eines per facilitar els cultius, la formació dels beneficiaris i la compra de terres.

Aquest grup de persones viu en un estat de marginació per la seva vida passada, la seva discapacitat i la seva situació geogràfica, apartada de les rutes de comerç nacional. Són persones vulnerables a la usura i a una espiral de pobresa. El projecte pretén integrar-les en la societat i tornar-los la capacitat de relació entre elles.

El Programa de Cooperació Internacional de la Fundació "la Caixa"

El Programa de Cooperació Internacional de l'Obra Social "la Caixa" se suma, des del 1997, al compromís solidari de contribuir a eradicar la pobresa extrema als països en vies de desenvolupament de l'Àfrica, l'Àsia i l'Amèrica Llatina.

Programes internacionals

Eixos principals d'actuació en l'àmbit internacional:

Desenvolupament socioeconòmic. Suport a projectes que promouen activitats econòmiques i productives sostenibles que milloren substancialment les condicions de vida de la població.

Formació de capital social a l'Àfrica. Capacitació de mestres, metges, dones emprenedores i altres professionals, amb l'objectiu de millorar els serveis socials bàsics.

Acció humanitària. Protecció i assistència a les víctimes davant d'emergències sobtades o cròniques causades per catàstrofes naturals o conflictes armats.

Vacunació infantil. Accés a la vacunació d'infants menors de 5 anys a través de l'**Aliança GAVI**, la primera organització de cooperació mundial entre els sectors públic i privat per lluitar contra la mortalitat infantil. Promoció i canalització de les donacions de les empreses espanyoles que col·laboren amb l'**Aliança GAVI** a través de l'**Aliança Empresarial per a la Vacunació Infantil**, com a part dels seus programes de responsabilitat social.

Comerç just. Suport a comunitats, cooperatives i entitats locals en la producció i comercialització de productes elaborats seguint els criteris del comerç just, que garanteixen als productors dels països del Sud uns ingressos i unes condicions de vida dignes.

Codesenvolupament. Suport a la comunitat immigrant com a agent de desenvolupament de la seva regió d'origen i també com a pont entre aquesta regió i el seu país d'acollida.

CooperantsCaixa. Voluntariat internacional a través de l'assistència tècnica qualifica-

da dels voluntaris de "la Caixa" a les ONG i contraparts que implementen projectes sobre el terreny.

Sensibilització i formació

Impuls de noves vies de diàleg i de debat social a través de conferències, seminaris, tallers, exposicions i publicacions.

Formació de les persones amb responsabilitat directiva de les ONGD a Espanya i a l'Amèrica Llatina, així com dels agents d'acció humanitària.

Presentació de l'Aliança Empresarial per a la Vacunació Infantil a CosmoCaixa Barcelona.
© Jordi Nieva

Projecte de suport a l'elaboració de productes de comerç just.
© Fundació MCCH

Mix

Produktgruppe aus vorbildlich
bewirtschafteten Wäldern und
anderen kontrollierten Herkünften

Zert.-Nr. SGS-COC-005784
www.fsc.org
© 1996 Forest Stewardship Council